

Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.079

про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Даценко Дар'я Романівна, 1997 року народження, громадянка України, закінчила у 2020 році Київський університет імені Бориса Грінченка за спеціальністю 061 Журналістика.

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.079 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, від 27 лютого 2025 року № 111, у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

ВІНТОНІВ Михайло Олексійович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Рецензенти:

ОВСІЄНКО Людмила Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

СІРАНЧУК Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри початкової освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Офіційні опоненти:

ВІТЮК Валентина Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови та лінгводидактики Факультету філології та журналістики, заступник декана з навчальної роботи Факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки;

КУЧЕРУК Оксана Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови і методики її навчання Навчально-

наукового інституту філології та журналістики Житомирського державного університету імені Івана Франка.

На засіданні 17 квітня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка Даценко Дар'ї Романівні на підставі прилюдного захисту дисертації «Методика формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Дисертацію виконано у Університеті Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ.

Науковий керівник: Караман Станіслав Олександрович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису Дисертацію Даценко Дар'ї Романівни «Методика формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» і наукові публікації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає пп. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023. Дисертація Даценко Дар'ї Романівни та наукові публікації, в яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності. Даценко Дар'я Романівна на

високому рівні оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

Здобувачка має 8 наукових праць, із яких 7 – одноосібно, зокрема 3 публікації у наукових виданнях, включених на дату опублікування до Переліку наукових фахових видань України; 5 публікацій (з них 1 у співавторстві), у яких додатково відображено результати дисертації.

1. Даценко, Д. (2024) Теоретико-прикладні аспекти формування риторичної компетентності майбутніх журналістів під час навчання мовознавчих освітніх компонентів. Інноваційна педагогіка, 74, 120-124. ISSN видання: 2663-6085. DOI статті: 10.32782/2663-6085/2024/74.21.

Вебпосилання на видання: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/74/74_2024.pdf

2. Даценко, Д. (2024) Інноваційні технології формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін. Актуальні питання гуманітарних наук, 78 (том 1), 200-205. ISSN видання: 2308-4855 (Print) 2308-4863 (Online). DOI статті: 10.24919/2308-4863/78-1-27.

Вебпосилання на видання: <https://www.aphn-journal.in.ua/78-1-2024>

3. Даценко, Д. (2023) Сучасні підходи до формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі навчання мовознавчих освітніх компонентів. Інноваційна педагогіка, 66, 298-303. ISSN видання: 2663-6085. DOI статті: 10.32782/2663-6085/2023/66.62. Вебпосилання на видання: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/66/66_2023.pdf

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

ОВСІЄНКО Людмила Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. Перелік специфічних принципів формування риторичної компетентності майбутніх журналістів як теоретичних підвалин авторської методики, виокремлених і обґрунтованих у підрозділі 2.1. дисертаційної роботи Дар'ї Даценко, доцільно було б, на нашу думку, доповнити важливим принципом «інформаційна екологія» з огляду на сучасні виклики, інформаційне забруднення, циркулювання токсичної інформації, яку майбутнім журналістам доведеться критично опрацьовувати. Адже в сучасних монографічних працях, зокрібна авторів: Наталії Пономаренко, Олени Семеног «Формування мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців з журналістики: теорія і практика» (2021 р.) означений принцип обґрунтовано як один із пріоритетних. Тому хотілось би почути міркування дисертантки.

2. Друге зауваження стосується поміченої диспропорції у висвітленні теоретичних засад формування риторичної компетентності майбутніх журналістів, репрезентованих у першому розділі рецесії, зокрема, достатньо розлого виписано лінгводидактичні й психологічні аспекти, проте зміст педагогічного аспекту розкрито, на наш погляд, дещо фрагментарно як для дослідження з педагогічної галузі.

3. У розділі 2.3., що присвячений опису інноваційних технологій формування риторичної компетентності майбутніх журналістів, чомусь обійдено увагою характеристику технології, що ґрунтується на використанні цифрових інструментів в освітньому процесі. Адже це майбутні фахівці медійної галузі, покоління, яке не уявляє свої життя без гаджетів, інтернету, соціальних мереж тощо, що активно спонукають їх до різних видів комунікації, індивідуальної мовотворчості.

4. У дисертаційній праці подекуди натрапляємо на окремі стильові й технічні огріхи.

СІРАНЧУК Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри початкової освіти Факультету педагогічної освіти

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. На наш погляд, варто створити лінгводидактичну модель формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі вивчення мовознавчих дисциплін, яка ілюструвала б наукову позицію дослідниці.

2. Вважаємо, що дисертація збагатилась би, якщо б обґрунтування принципів формування риторичної компетентності майбутніх журналістів(с.98), було б розпочате від констатації закономірностей, оскільки будь-який принцип виникає на основі закономірності. Наприклад, аналізуючи закономірності засвоєння риторики учнями/студентами, сформульовані вченими Н. Голуб, С. Горобець, Т. Конівіцькою та ін., акцентуємо увагу на тому, що ефективність роботи над формуванням риторичної компетентності майбутніх журналістів залежить: 1) від опори на положення класичної риторики; 2) від опори на теоретичні підвалини сучасних мовознавчих наук; 3) від надання пріоритетного значення роботі над текстом і таке ін. за текстом.

3. Сформульовані закономірності передбачають відповідні методичні принципи формування риторичної компетентності журналістів, тобто основні методичні правила організації штучного мовленнєвого середовища. Детально розглянемо кожен із них...Оскільки Рекомендації 2006 р. Європейського Парламенту та Ради ЄС, а за ними і «Закон України Про Освіту» та інші нормативні документи орієнтують на реалізацію компетентнісного підходу як основного, то логічно було б за текстом дисертації виносити цей підхід на перші позиції (де перелічуємо підходи).

4. Рекомендуємо поповнити список літератури працями зарубіжних психологів, які обґрунтовують психологічну природу компетентності, як здатності до ефективного виконання діяльності (1. Jo Godefroid. Introduction à la psychologie. Cahier d'apprentissage. 2. Deci, Edward L.; Ryan, Richard M. Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. New York: Plenum. ISBN 0-306-42022-8.; 3. Fisher C.D. The effects of personal control,

competence, and extrinsic reward systems on intrinsic motivation, *Organizational Behavior and Human Performance*, N 21, p.273-288; 4. Nuttin, J. *Theorie de la motivation humaine*, Paris, P. U. F.) та інші.

ВІТЮК Валентина Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови та лінгводидактики Факультету філології та журналістики, заступник декана з навчальної роботи Факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки, зауваження та побажання:

1. Вважаємо, що попри ґрунтовне тлумачення стрижневих термінів понять наукового дослідження, доцільно було б чіткіше викласти такі складники наукового апарату, зокрема, *об'єкт дослідження – як процес формування риторичної компетентності майбутніх журналістів під час вивчення мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти*. У формулюванні предмета дослідження, на нашу думку, недоцільно визначати методи в препозиції до технології формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін, оскільки методи є складниками технологій навчання.

2. Значний інтерес у дисертації становить розділ 1. Теоретичні засади формування риторичної компетентності майбутніх журналістів. Інформація, вміщена в ньому, корисна і потрібна майбутнім журналістам. У п. 1.2. Психолого-педагогічні та лінгводидактичні засади формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі навчання мовознавчих дисциплін Д. Р. Даценко на ст. 55 зазначає, що під час обґрунтування психолого-педагогічних та лінгводидактичних засад формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі вивчення мовознавчих дисциплін було взято до уваги розроблені Н. Б. Голуб теоретико-методичні засади навчання риторики в ЗВО. На нашу думку, варто було б подати авторське бачення адаптування законів риторики до професійного контексту майбутніх журналістів під час підготовки до виступу, промови, діалогу, полілогу, монологу, бесіди, захисту проєктів із

запропонованих викладачем тем, опрацювання зразків промов, риторичного аналізу текстів промов, під час виконання системи вправ і завдань для формування риторичної компетентності майбутніх журналістів.

3.3 огляду на вагомість прикладного аспекту проведеного дослідження, його інноваційність і актуальність, на наш погляд, доцільно було б подати модель методики формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі вивчення мовознавчих дисциплін у формі структурно-логічної схеми, таблиці.

4. У підрозділі 3.2. «Мета, завдання, зміст та перебіг експериментально-дослідного навчання» дисертантка описує різнорівневі завдання для організації освітнього процесу та продуктивної самостійної роботи майбутніх журналістів. Однак у роботі не подано визначення змісту поняття «різнорівневі завдання». Тому під час публічного захисту рекомендовано почути від Д. Даценко її міркування щодо характерних особливостей цих завдань, їх змісту та структури. Вважаємо, що робота виграла б, якби було запропоновано класифікацію вправ і завдань за 1–2 критеріями для формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін.

5. Загалом текст дисертації оформлено відповідно до вимог, щоправда, трапляються окремі мовні та технічні огріхи (с. 25 *доводи*, замість *докази*, с. 31 *учителі послуговувались вислови...* замість *учителі послуговувались висловами*, с. 34 *вищі заклади освіти* замість *заклади вищої освіти*), тавтологія, поодинокі недотримання засобів милозвучності.

КУЧЕРУК Оксана Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови і методики її навчання Навчально-наукового інституту філології та журналістики Житомирського державного університету імені Івана Франка, зауваження та побажання:

1. У розділі 1 чітко описано теоретичні засади дослідження. Однак у підрозділі 1.2 («Психолого-педагогічні та лінгводидактичні засади формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі

навчання мовознавчих дисциплін»), з огляду на предмет дослідження, зайвою видається інформація про методику формування риторичних умінь і навичок учнів старших класів на уроках української мови, що розроблена в дисертації В. Нищети (с.51), а також згадка про методику навчання риторики в старших класах профільної школи, за дисертацією Я. Тарасевич (с. 52). Натомість робота виграла б, якби Дар'я Романівна більше уваги приділила стратегіям і тактикам риторичної діяльності журналіста, мовленнєвим жанрам та відповідним методичним рекомендаціям.

2. Зауваження стосується поняттєво-термінового апарату. Позитивно оцінюючи характеристику базових понять дослідження, акцентую увагу на тому, що дослідниця в дисертації використовує суміжні поняття «*мовна компетентність*» «*мовленнєва компетентність*», «*комунікативна компетентність*», «*риторична компетентність*» (с. 113) без тлумачення їх особливостей. Відповідно хотілося б на захисті почути від авторки дисертації відповідь, як співвідносяться зазначені поняття між собою.

3. Цілком виправдано й логічно, що авторка дисертації в наш час бере до уваги ідеї цифрової риторики, звертає увагу на використання цифрових ресурсів та освітніх платформ у контексті оновлення лінгводидактичної стратегії формування риторичної компетентності майбутніх фахівців (с.54, с.79, с. 120). Водночас, на мою думку, добре було б проаналізувати окремі ресурси, платформи через призму досліджуваної проблеми. Відповідно під час публічного захисту хочеться почути від дисертантки її міркування щодо характерних особливостей окремих цифрових інструментів, які використовувалися під час експериментального навчання для формування риторичної компетентності майбутніх журналістів.

4. У дисертації привертає увагу описова модель авторської методики формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі вивчення мовознавчих дисциплін, яку розробила Дар'я Даценко (підрозділ 3.2). Така модель підпорядкована досягненню визначеної мети та розв'язанню завдань педагогічного експерименту. Та варто зазначити, що схематична модель відповідної методики чіткіше унаочнила б її особливості.

5. Загалом опонована дисертація оформлена відповідно до вимог, однак трапляються окремі мовні помилки, зокрема неправильне узгодження підмета та пасивної (безособової) форми присудка: науковцями вивчено історію (с.24), О. Ранюк підготовлено дисертацію (с.37); використання орудного відмінка замість родового у фрагменті «опанування теоретичними відомостями» (с.133) замість *опанування теоретичних відомостей*; розбіжності в написанні того самого прізвища Я. Тарасевич (с.52) і Я.Тарасевич (с.249) тощо.

ВІНТОНІВ Михайло Олексійович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, побажання:

1. Зрозуміло, що здобувач не розв'яже всі питання в своїй дисертації, але як мінімум вона додала аргументи до того, що це і філологічна проблема, і не тільки філософська. Тому ми не повинні боятися слово «риторика», коли ми бачимо йдеться про методистів, про мовознавців, про лінгвістів

2. Повертаюсь до кореляції «риторична компетентність» та «комунікативна компетентність» в теорії ми навіть беремо статті, то ми бачимо це розмежування. Як тільки заглиблюємось в практику, то знову ж, коли я бачу в такому ланцюжку комунікативна та риторична компетентність. У мене ж зразу постає запитання: чому риторична на другому місці і яке тут співвідношення? В теорії правильно зазначено, що тут родовидові відношення, а коли переходимо до аналізу, то я бачу аналіз саме мовний. Риторична компетентність десь вона виводиться, тому слушне зауваження було від опонентів. Варто Дарії Романівні в подальшому акцентувати увагу на визначенні саме методичної адаптації законів риторики до професійної діяльності журналістів, саме оця риторична компетентність риторичний складник він якраз і допоможе не тільки журналістам, але і філологам.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.079 присуджує ДАЦЕНКО Дар'ї Романівні ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.079

Михайло ВІНТОНІВ